

بانی نخستین مدرسه به سبک نوین در ایران

میرزا حسن رشدیه در رمضان ۱۲۷۶ هجری قمری مطابق با ۱۲۲۸ هجری خورشیدی در یک خانواده مذهبی در شهر تبریز دیده به دنیا گشود.

نصر: میرزا حسن رشدیه در رمضان ۱۲۷۶ هجری قمری مطابق با ۱۲۲۸ هجری خورشیدی در یک خانواده مذهبی در شهر تبریز دیده به دنیا گشود.

در پنج سالگی مکتب رفت و هوش و ذکاوت خود را به ظهور رسانید. وی بعدها نزد پدر نیز تحت آموزش صرف و نحو قرار گرفت.

رشدیه برای تکمیل علوم دینی عازم نجف شد و از آن جا برای فرا گرفتن اصول آموزش و پرورش نوین به استانبول و بیروت سفر کرد.

سپس برای همه گیر کردن علوم جدید و تعلیم الفبای صوتی به ایران مراجعت کرد.

در ۱۳۰۰ قمری به کمک حاج آخوند برادر ناتنی خود اولین مدرسه ایرانی را در ایروان به نام «رشدیه» تأسیس کرد و از طرف مسلمانان آن دیار مورد استقبال و تجلیل قرار گرفت.

در ۱۳۰۶ هجری قمری در محله ششگلان تبریز نخستین مدرسه جدید را در ایران بنیان گذارد، که «میرزا حسین واعظ» یکی از آموزگاران این مدرسه بود.

حاج آخوند برادر میرزا حسن به تنهایی در مسجد میدان «مقصودیه» تبریز مکتبی را که با مکتب های دیگر اندکی تفاوت داشت، تأسیس کرد. در ساعات تنفس، شاگردان به حیاط می آمدند و به جای زنگ سیاحت یکی از شاگردان که صدای رسا داشت این شعر را می خواند:

هر الا ای عزیزان دشت صباوت / به بیرون روید از برای سیاحت
و پس از یک ربع ساعت باز با صدای بلند این شعر را میخواند:

هر آنکو پی علم و دانایی است / بداند که وقت صف آرای است

البته رشدیه در تبریز امن و امان نداشت و بارها مدرسه اش غارت شد ولی او مقاومت نشان داد و حتی یکبار با تیر مورد هجوم قرار گرفت و زخمی شد.

در سال ۱۳۱۱ قمری با اصول جدید در کوچه جبه خانه مدرسه ای دایر می کند. مبنای تدریس، الفبای امروزی و متکی بر صوت حروف بود.

رشدیه تا سال ۱۳۱۵ شمسی در وزارت معارف انجام وظیفه کرد و از این سال به بعد در قم اقامت گزید و در جلسات درس حاج شیخ عبدالکریم حاضر می شد.

«کتاب وطن دیلی» به زبان ترکی آذری برای تدریس در مدارس تبریز توسط رشدیه به روش کاملاً علمی نگاشته شد. این کتاب در دوران پهلوی، در نتیجه سیاست های فاشیستی آن رژیم ممنوع اعلام شد و از خاطره ها محو گردید. در نگارش این کتاب، مولف از طرز معیشت مردم آذربایجان الهام گرفته و آن را با حروف عربی تدوین کرده است که عده زیادی از مردم آذربایجان با خواندن آن، در عرض 60 ساعت باسواد می شدند. این کتاب دارای دو بخش مجزاست. قسمت اول را الفبا و قسمت دوم را مثال ها تشکیل می دهند.

تدریس الفبا براساس ادبیات شفاهی خلق آذربایجان تدوین گردیده و مولف برای تفهیم معانی کلمات و واژه ها برای نوباوگان از امثال و حکم و «آتالار سوزو» استفاده کرده و در نتیجه توانسته است با کمک کلام پندآموز بزرگان، معانی مختلف را به دانش آموزان بیاموزد.

این سخنان حکمت آمیز، محصلین را نسبت به خیرخواهی و نوع دوستی تشویق کرده و آنان را از شرارت، دروغگویی و ریاکاری منع می کنند؛ مثلاً اؤزگیه قویو قازان اؤزو دوشر، خائن هیچ زمان آرتماز، درس اوخویان درسدن دویماز، بو گونون ایشینی صابا خا قویما و دیگر مثال»

میرزا حسن روزنامه مکتب را در ۱۳۲۰ قمری در جهت جهش فکری اجتماع خود انتشار می دهد. خدمات او از آن جا که فرهنگی بود و در روند فکری مردم سهم بسزایی داشت و این برای دولت مستبد آن زمان خطری بزرگ محسوب می شد؛ همیشه مورد توجه حاکمان بود و یکبار هم دستگیر شده و در کلات نادرز زندانی می شود.

بنابراین رشدیه را نیز جزو مشروطه طلبان واقعی می توان محسوب کرد، چنانچه وی توانست با استفاده از مدت تفکر و بیان خود سپهدار را از تقویت عین الدوله برای سرکوب قیام تبریز بازدارد.

رشدیه تا آخرین سال های عمر پر برکت خود از تدریس و ترویج فرهنگ دست برنداشت و یکدم آسوده ننشست.

شادروان رشدیه بعد از عمری زندگی پر دردسر، آواره گی، مبارزه و تحمل مشقات فراوان بالاخره در ۲۱ آذر ۱۳۲۳ هجری شمسی در سن ۹۵ سالگی در شهر قم دیده از جهان فانی بریست و در قبرستان حاج شیخ عبدالکریم به خاک سپرده شد.